

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Möjligheter och svårigheter i en mångkulturell skola/förskola

Nasra Adan Galol & Sara Berglund

LAU390

Handledare: Kerstin von Brömssen

Examinator: Åke Sander

Rapportnummer: HT10-1150-07

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Möjligheter och svårigheter i en mångkulturell förskola/skola

Författare: Nasra Adan Galol & Sara Berglund

Termin och år: HT 2010

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Kerstin von Brömssen

Examinator: Åke Sander

Rapportnummer:

Nyckelord: Mångkulturell utbildning, kulturmöten, kommunikationssvårigheter, mångkulturella områden,

Sammanfattning:

Syftet med vår studie är att synliggöra den kulturella mångfald som pedagoger möter i förskolan och skolan. Eftersom detta ämne är brett och att det finns många forskningsfrågor, har vi valt att inrikta oss på somaliska folkgruppen. De frågor som vi anser vara de viktigaste i detta forskningsområde är att undersöka utbildningsområdet i en mångkulturell kontext och hur pedagogerna arbetar när det gäller dessa frågor. Resultatet visar att det råder en stor brist på förståelse och kunskap där även fördomar inkluderas mellan föräldrarna och pedagogerna men också bristen på hänsyn till de olika kulturella skillnader som vi mötte. Eftersom det svenska samhället förändras mer och mer, vilket skolan kan vara en spegling av, där olika etiska kulturer möts, innebär det för oss pedagoger att finna ett arbetssätt om hur vi skall kunna möta detta, vilket också står klart och tydligt i Lpfö 98 och Lpo 94. Vi anser att det bör ligga i skolledningens intresse att pedagoger får en adekvat utbildning inom detta område att pedagoger kan möta barn och elever på ett sätt som innebär att vi inte kränker dem bara för att det uppstår olika kulturella skillnader. Det vill säga, öka vår förståelse inför deras kultur och religion att barnen och eleverna inom de mångkulturella områden får den utbildningen som det har rätt till.

Innehållsförteckning

1. Bakgrund.....	3
2. Syfte.....	5
2.1. Frågeställning.....	5
2.2 Avgränsningar.....	5
3. Teoretisk ram.....	6
4. Tidigare forskning.....	11
5. Metod.....	17
5.1 Val av metod.....	17
5.2 Urval.....	17
5.3 Studiens plats – utförande.....	18
5.4 Etik.....	18
6. Styrdokumenten.....	20
7. Somalier i Sverige – Bakgrund och sedvänjor.....	22
8. Presentation av våra informanter.....	25
9. Analys / Resultat.....	26
9.1. Traditionella högtider i förskolan och skolan.....	26
9.1.1. Analys.....	30
9.2. En svensk skola?.....	33
9.2.1 Analys.....	36
9.3. Kommunikationssvårigheter mellan föräldrar och pedagoger.....	40
9.3.1 Analys.....	42
10. Diskussion.....	44
11. Fortsatt forskning.....	48
12. Litteraturlista.....	49

1. Bakgrund

Det svenska samhället har förändrats sedan andra världskriget och blivit ett alltmer mångkulturellt samhälle. Detta innebär att det har blivit en ökad internationalisering med människor med olika etniska bakgrunder, olika erfarenheter och olika traditioner när det

gäller kulturella och religiösa uttryck (Andersson & Sander, (red) 2009). I och med detta har det svenska skolväsendet förändrats och därmed möter pedagogerna i förskolan och skolan olika utmaningar som de inte alltid har kunskap att kunna bemöta (Lunneblad, 2009).

På vår VFU (verksamhetsförlagd utbildning) blev vi som blivande pedagoger medvetna om en problematik som vi inte visste hur vi skulle bemöta. När barn och pedagoger firade traditionella högtider, som jul och påsk märkte vi att en del föräldrar från andra kulturer avstod från att deras barn låta delta i firandet på förskolan och skolan. Enligt (Lpfö98) ställs höga krav på individens sätt att utveckla insikten av en kulturell mångfald i samhället. (Lpfö 98 s.31-35). Förskolans verksamhet skrivs fram som en mötesplats som har till uppdrag att varje barn ska utveckla en:

Medvetenhet om det egna kulturarvet och delaktighet i andras kultur skall bidra till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Förskolan kan bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna och barn med utländsk bakgrund får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet. (Lpfö 98 s.27)

Detta innebär att skolpersonalen skall ge alla barn stöd att utveckla en flerkulturell tillhörighet. På detta sätt kan barn och elever bli medvetna om att de tillhör en kultur som är rik på mångfald där de kan utveckla trygghet i sin egen kulturella identitet. Om detta ska bli möjligt, skall personalen som arbetar inom förskolan: ”visa respekt för föräldrarna och känna ansvar för att det utvecklas en tillitsfull relation mellan förskolans personal och barnens familjer”. (Lpfö 98 s.33)

Vi blev intresserade av att undersöka vilka möjligheter och svårigheter som förekommer i förskolan/skolan i en mångkulturell kontext och hur pedagogerna möter en mångfaldig barngrupp. Under vår VFU som vi har haft i en av dessa stadsdelar, såg vi några intressanta händelser och vi blev nyfikna på varför vissa med somalisk bakgrund valde att ta bort sina barn ifrån förskolan/skolan vid de olika högtiderna som firas i den svenska förskolan och skolan.

2 Syfte

Syftet med föreliggande uppsats är att se på möjligheter och svårigheter i en mångkulturell skola och förskola.

2.1. Frågeställning

Våra huvudfrågeställningar är:

- Vilka möjligheter och svårigheter kan förekomma i förskola/skola i en mångkulturell kontext?
- Hur arbetar pedagogerna kring detta?

2.2. Avgränsningar

Det som är viktigt att veta är att vi diskuterar ut ett vuxenperspektiv. Barnperspektivet är något som vi kommer att resonera vidare om i kapitlet om fortsatt forskning.

3. Teoretisk ram

Utifrån våra frågeställningar analyserar vi i vår studie av en mångkulturell skola och utbildningen. Vi tar hjälp av bl.a. författarna Banks, Spowe, Lunneblad och Tesfahuney för att belysa teorier avseende en mångkulturell utbildning.

Banks, (2002) anger fem dimensioner inom den mångkulturella undervisningen (*The dimensions of Multicultural Education*). Vi kommer att använda dessa dimensioner för att kunna analysera våra resultat. Dessa dimensioner är: *Content Integration*, *The Knowledge Construction Process*, *Prejudice Reduction*, *Equity Pedagogy* och *An Empowering School Culture and Social Structur*.

Den första dimensionen är *Integration av kunskapsinnehåll (Content Integration)*. Denna dimension handlar om de verktyg som läraren använder för att kunna belysa de centrala begrepp, principer, generaliseringar och teorier inom ett ämnesområde eller disciplin. I många skolor och andra populära skrifter innebär den mångkulturella utbildningens innehåll enbart integration eller kanske till och med assimilation. Denna begränsade syn på mångkulturell utbildning är en av orsakerna till att många ämneslärare som undervisar till exempel biologi, fysik och matematik kan tro att mångkulturell utbildning inte är något för dem eller deras elever. Banks menar vidare att denna dimension av mångkulturell undervisning kräver att lärarna tar med och uppmärksammar det betydelsefulla mångkulturella stoffet i undervisningen som till exempel att använda skolmaterial från olika kulturer och religioner (Banks, 2002).

Den andra dimensionen är *en konstruktivistisk kunskapssyn (The Knowledge Construction Process)* som är en viktig del av den mångkulturella undervisningen. Banks (2002) menar att läraren inom denna dimension ska hjälpa eleverna att förstå hur kunskap är utformad och hur den är influerad av ras, etnicitet, kön och social klass.

Den tredje dimensionen avser att motverka fördomar av olika etniciteter (*Prejudice Reduction*) som beskriver de egenskapen hos barns ras attityder och tillvägagångssätt för att kunna förändra från negativa till positiva ras attityder. Banks förklarar att eleverna kan få en positiv ras attityd om läraren uppmärksammar och gör eleverna medvetna om de realistiska bilderna av olika etniska grupper i läromedlen. Han understryker att detta bör ske på ett adekvat, naturligt och integrerande sätt och att alla elever bör involveras i aktiviteter med elever som har olika etniska bakgrunder (Banks, 2002).

Den fjärde dimensionen är *en rättvis pedagogik (Equity Pedagogy)* som innebär att använda verktyg för att kunna underlätta inläringen för elever från olika sociala klasser och med olika

etniska ursprung. För att läraren ska kunna förbättra elevernas inlärningsmöjligheter, måste läraren vara medveten om de sociala och kulturella aspekterna som ingår i lärandet. Banks (2002) anser att effektiva lärare är medvetna om deras elevers olika etniska bakgrunder och anpassar kunskapen efter deras olika behov. Forskning visar att effektiva lärare kan bidra till att elever från olika etniska bakgrunder ökar och förbättrar sina resultat genom att förändra undervisningen och uppmärksamma elevernas kulturella skillnader. Banks (2002) påpekar att det finns forskning som visar på ökade resultat hos elever med olika etniska bakgrund när pedagoger anpassar lärarstrategierna efter elevernas kulturella olikheter. Denna dimension av multikulturell undervisning innefattar föreställningar om skolan som en enhet och att man måste göra strukturella förändringar inom skolväsendet att eleverna från olika etniska och sociala grupper får lika möjlighet till goda framsteg i sitt lärande (Banks, 2002).

Den sista och femte dimensionen är *en "empowering" skolkultur (An Empowering School Culture and Social Structure)* där utbildningssystemet präglas av en "empowering" (elever får inflyttande och egen makt att påverka lärandeprocesser) skolkultur och social struktur som förser eleverna med de verktyg som behövs för att de ska kunna uppnå goda studieresultat. Alla elever oavsett vilken social klass, ras etniska och genus grupp de tillhör, ska känna sig sedda och bekräftade. Den effektiva läraren ska lära eleverna att kritiskt granska informationen så att de kan ta kontroll över sina egna liv (Banks, 2002).

En annan författare som skriver om den mångkulturella skolan är Spowe (2003). Han anser att mångkulturell undervisning innebär att ta ett vidare perspektiv genom att belysa den kulturella bakgrundens betydelse för undervisning och lärande. I det mångkulturella klassrummet bör läraren ta hänsyn till elevernas språkliga, etniska, religiösa, sexualitet, handikapp och sociala bakgrund i undervisningen. Det mångkulturella klassrummet handlar om att inkludera alla elever som finns i verksamheten på skolan och förskolan. Spowe menar liksom Banks att läraren ska ge eleverna verktyg för att kunna synliggöra och bli medvetna om sina tankar att man kan ifrågasätta dem för att förbättra sin egen och andras livssituation. Lärarens förhållningssätt är att ha en tro på att alla elever kan lyckas oavsett etnisk bakgrund och social klass. Den svenska förskolan och skolan skall vara till för alla, oavsett vilka svårigheter eleverna har. Dagens lärare möter nya utmaningar som inte överensstämmer med deras erfarenhet och därför synliggör och möter inte läraren på ett medvetet och relevant sätt de olika kulturer och erfarenheter som förekommer i förskolan och skolan. Spowe menar vidare att *"kultur är i högsta grad en process. Kultur förändras över tid och innehåller alltid motsättningar och spänningar"* (Spowe, 2003, s. 9).

En mångkulturell skola består av elever från olika kulturer. Kultur är en ordning som människosläktet har skapat och ständigt omskapar (Illman & Nynäs 2005; Hedencrona & Kòs-Dienes 2003; Wellros, 1998).

De beteendekoder och värderingar som för samman med en samhällsklass brukar av samhällsvetare representeras som en kultur och det är något som man tidigt socialiserats till och därför obetingat har internaliserat. Vidare förklaras begreppet kultur som en grupps idévärld, uppfattningar och beteendemönster samt organisationsformer överförs vidare mellan generationer genom inlärningsprocesser. Kultur är något som utvecklas ständigt både från det inre och det yttre (Illman & Nynäs 2005; Hedencrona & Kòs-Dienes 2003; Wellros, 1998).

Illman & Nynäs (2005); Hedencrona & Kòs-Dienes (2003); Wellros, (1998) menar ett kulturmöte handlar om de tolkningar vi gör som ingår i den kontext vi möter varandra inom. Kultur handlar om att både förena och åtskilja likheter och olikheter mellan olika etniciteter och förknippas till språk, religion och sedvänjor. De menar vidare att i ett kulturmöte är det inte kulturen i sig som vi möter, utan istället är det hur vi människor möts och tolkar begreppet kultur. Vi skapar ständigt kultur genom olika sociala relationer. Illman & Nynäs (2005) skriver:

Kulturmöten, inte som möten som nödvändigtvis måste gå över gränser för olikheter som definieras utifrån, utan möten med sådana människor som vi tolkar och betraktar som oss själva, möten som överskrider de gränder för likhet och olikhet, främlingskap och gemenskap som vi själva skapat i våra liv (s.51).

I mötet mellan två olika kulturer talat man ibland om att det kan ske en ”kulturchock”. Wellros förklara ”kulturchock” som: *”känslan av ett ständigt hotande kognitivt kaos som orsakas av att man saknar tillförlitliga tolkningsinstrument och fasta referenspunkter”* (Wellros, 1998, s. 45). Wellros (1998) menar vidare att det är viktigt att poängtera att ”kulturchock” kan drabba alla och inte enbart ”invandrare”. Det är lika svårt för alla att förstå en ny kultur som flyttar till ett nytt land, där kulturen skiljer sig från den kultur man har vuxit

upp i och är van vid. Att inte kunna förstå grunden till andra människors handlingar och beteende kan skapa en ganska stor osäkerhet.

Socialisation och en omsocialisation krävs för att minska osäkerheten som kan uppstå när det sker en ”kulturchock”.

Socialisation avser en process där det krävs resurser och verktyg för att sammanföra barn och nyinflyttande vuxna i ett nytt regelsystem och en ny kultur (Wellros, 1998; Banks, 2002).

Dagens mångkulturella utbildningssystem präglas ofta av ett bristperspektiv (Tesfahuney, 1999). Det innebär att i en mångkulturell utbildning, sammankopplas särskilda politiska målsättningar och program som är riktade mot särskilda utbildningsgrupper. Tesfahuney menar att det finns forskning som visar att Sverige, Europa och Nordamerika har ett bristperspektiv där man ser den mångkulturella skolan och eleverna som ett problem i sig som är separerade ifrån samhället och utbildningssystemet i övrigt. Detta bristperspektiv kopplar ihop mångkulturell utbildning med bestämda politiska målsättningar och handlingsplaner som är riktade mot särskilda utbildningsgrupper. Man uppfattar de etniska minoriteterna som annorlunda och avvikande. Detta kan innebära att man pekar ut ”invandrabarnen” som offer. Bristperspektivet ger upphov till att mångkulturella skolor anses vara avvikande och annorlunda från den dominerande utbildningsnormen. Majoriteten uppfattar att mångkulturell undervisning är något som endast berör de skolor som har elever från olika kulturer (Tesfahuney, 1999, s. 65–66; Lunneblad, 2009, s. 25).

Bristperspektivet kan osynliggöra skillnaderna som existerar mellan sociala klasser och etniska grupper. Detta kan i sin tur öka skapandet av stereotypier vilket innebär starka färdiga bilder och föreställningar om grupper av människor, där man sammanfattar alla de förutfattade meningar man har om människor utan att ha kunskap om dem. Man sorterar människor i olika färdiga fack där de antas ha gemensamma värderingar som är åtskilda från andra grupper. Stereotypier används i mötet mellan människor för att i det kognitiva kaoset kunna få ordning genom att sortera våra intryck för att kunna förklara och förstå dem. Stereotyper kan användas för att forma vår egen identitet genom att man hittar likheter och skillnader med andra människor (Wellros, 1998; Spowe, 2003).

Stereotyper kan uppstå utav att man anser att den egna kulturen är dominerande och andra kulturer kan upplevas som underlägsna. Med denna uppfattning kan man markera och dela upp människor i två olika fack som ett ”Vi” och ett ”Dem”. Illman refererar till Martin Bubers filosofi och menar att människan inte bör ha ett synsätt som är ”Jag” – ”Det” utan ”Jag” –

”Du”. ”Jag” - ”Det” synsättet betraktas som att man är ängslig för det främmande och det okända. Istället kan man inta ett ”Jag” – ”Du” synsätt där man har modet att inte ge vika för rädslan för det som är annorlunda och okänt (Illman, 2005).

Om man synliggör olika etniciteterna, kulturer och religioner i en mångkulturell förskola och skola kan man förhindra ett bristperspektiv och ett ”Jag” – ”Det” synsätt. Etnicitet innebär en grupp människor som delar samma historiska värderingar och levnadssätt där man använder samma kulturella uttryck för att kunna samverka (Lunneblad, 2006, s. 15). Teorierna som diskuteras ovan innebär människors sätt att leva, tänka och verka inom ett visst område (Malmström, 1998, s. 307). Dessa teorier är också de verktyg som vi kommer att använda i vår studie.

4. Tidigare forskning

Här nedan kommer vi att presentera några de av tidigare forskningsarbeten som samtliga behandlar och problematiserar mångkulturella skolan och förskolan. Dessa kommer att användas för vår analys och diskussion. Det finns ett antal forskare som har forskat på hur det svenska samhället och den svenska skolan har förändrats under de senaste åren. Några aktuella som forskat i detta ämne under nittioalet är Owe Ronström; Ann Rufors; Karin Wahlström (1998) som har forskat om den mångkulturella förskolan. De har gjort studier där de har intervjuat förskolepersonal för att undersöka ”*dagiskulturen*” i Botkyrkan i olika synvinklar. De menar att den svenska förskolan har utvecklats i snabb takt med grundliga förändrade förutsättningar. Trots detta är det inte lätt att ändra på den invanda förskoletraditionen där personalen inom förskolan av vana ger uttryck för den svenska kulturen. Det innebär att barn med annan etnisk bakgrund än den svenska anpassar sig till den svenska kulturen. De menar därför att personalen inom förskolan måste ”*vara flexibel, öppna, villiga att anpassa sig till en föränderlig omvärld*” (Ronström, m.fl.1998, s.18).

Föräldrar till barnen med annan etnisk bakgrund än den svenska kan t.ex. ha språksvårigheter vilket kan försvåra förståelsen för de rättigheter och skyldigheter de har i förskolan. Personalen ska därför inte uppfatta att barnen som kulturvarer och att deras olikheter är bundna till den egna kulturella bakgrunden. De kulturella olikheter kommer då först när barnens föräldrar kommer till verksamheten.

Några andra forskare som förklarar hur vissa föräldrar kan ha svårt att förstå hur den svenska skol- och förskoleorganisationen fungerar är Eva Hedencrona & Dora Kös-Dienes (2003). Forskarnas studie är baserad på deras egna erfarenheter och hur de tittar på skolor/förskolor i mångkulturella områden. De skriver om svårigheter och den "kulturella mångfald" som kan förekomma i samspelet mellan pedagoger, elever och föräldrar. De menar att ”kulturkrockar” och missuppfattningar brukar uppstå när föräldrar besöker verksamheten, då de inte har förståelse för hur organisationen fungerar. Det kan vara otydligt för vissa föräldrar om vilka rättigheter och skyldigheter de har när det gäller barnens skolgång.

De menar att det kan uppstå missförstånd när man kommunicerar med ett främmande språk och att risken finns att man hamnar i ett underläge. Detta kan handla om, både hur man uttrycker sig och hur man förstår den andra. Vidare menar författarna att uppfattningen mellan kulturer kan varieras om vad som är rätt och fel, viktigt och ointressant i samband med livets alla områden som till exempel familj, barnuppfostran, utbildning, arbete, social status, religion och så vidare. För att ett samtal skall nå fram till en ömsesidig förståelse, krävs de

mer än språkkunskap och forskarna vill understryka att man måste ock ha förståelse i de kunskaper, tankar och värderingar i de implicita i varje uttalande. De vill samtidigt poängtera att man inte behöver ha en jämställd åsikt, men man bör förstå vad den andra menar för att kommunikationen skall flyta på. Kulturskillnader kan även göra att det blir svårt att förstå varandra för två människor som pratar samma språk, allt det kan uppstå stor missförståelse ändå på grund av de kulturella skillnaderna (Hedencrona & Kös-Dienes, 2003)

Ann Runfors (2003) visar i sitt arbete *Mångfald, Motsägelser och marginaliseringar* hur invandrarskap formas i skolan. Hon menar att i skolan formas kategorier med olika värden på vad som är avvikande och vad som är normalt. Runfors framställer hur kategorin ”invandrarbarn” i skolan formas som avvikande genom att barn från olika delar av världen samlas ihop och uppfattas som en helhetsgrupp. Det som dessa barn kan ha gemensam är att de har det svenska språket som andra språk och har familjer med som immigrerat till Sverige. Runfors lyfter upp i sin studie tre olika planläggningar som pedagoger i skolan använder när de arbetar med ”invandrarbarnen”. De olika planläggningarna är *formning, infogning och frikoppling*. *Formning* innebär att skolan ska forma och förbereda eleverna genom att ge dem den kunskapen som de behöver för att kunna klara sig i det framtida samhället. *Infogning* innebär att pedagogerna fogar samman individen till den större gemenskapen. *Frikoppling* innebär att pedagogerna erbjuder eleverna att göra sig oberoende till de begränsningar som deras etniska och kulturella bakgrund skapar. Runfors menar att strukturerna i ”invandrarbarnens” egna familjer kan uppfattas av pedagogerna som ett hinder för att barnen ska kunna bli en oberoende individ. Det innebär att pedagogerna kategoriserar och sorterar barnens kulturella bakgrund i en ”bra” respektive dålig ”kultur”. Pedagogernas osynliggörande och försök till att frikoppla barnen från den kultur som de uppfattar som dålig eftersom den anses vara hinder för barnen.

Runfors observerar i sin studie att pedagogerna jämför mellan ”invandrarbarnen” och ”de svenska barnen” när det gäller deras kunskapsnivå för att kunna uppnå skolans mål. Pedagogerna anser att ”invandrarbarnen” som inte lyckas uppnå målen i skolan beror på deras brister.

Johannes Lunneblad (2009) är en av de forskare som studerat nyligen om det mångkulturella samhället och förhållandet till utbildning och förskola i sin bok *Den mångkulturella förskolan*. Lunneblad (2009) menar att samhället har förändrats sedan i början av 1950- talet och fram till 1990- talet. Det har skett en bred ström av invandring till Sverige och han

hänvisar till Lorentz 2004. Vidare diskuterar Lunneblad i sin bok begreppet mångkultur som ”*Ett samhälle med flera kulturer, eller snarare medborgare med skilda etniska och/eller kulturella och/eller religiösa bakgrunder*” (s.11). Lunneblad (2009) menar att det inte skall läggas någon värdering i begreppet mångkultur, utan att det endast är en definition av hur ett samhälle ser ut.

Lunneblad (2009) vill uppmärksamma invandrabarnen som bor i de invandrartäta områdena och hur de oftast betecknas som offer i samhället. Lunneblad (2009) menar vidare att problematiken oftast sätter fokus på tvåspråkigheten och inte på den kulturförmedlande delen. Vidare säger han att ”*personalen vill få barnen att tänka och tala svenska, att fira de svenska traditionerna och att uppleva och förstå skönhetsvärdet i naturen*” (s.30). Han påpekar att det mångkulturella begreppet diskuteras i termer som avvikande där det jämförs med det normala svenska samhället. Vidare poängterar Lunneblad (2009) om den dubbelhet som barnen känner gentemot hemmet kontra förskolan. Han menar att barnen utsätts för dubbel påverkan och att detta kan förvirra barnen och göra dem osäkra. De kulturella och de traditionella högtidsfirande som finns inom förskolan är inslag som har funnits länge och någonting som förskolan fortfarande värnar om. Vidare förklarar han att detta kan bli något som inte går ihop med de traditioner som föräldrarna med annan etnisk bakgrund har. Det är känsligt att tala om detta och därför blir det inte en fråga om kulturen i sig utan att istället en fråga om olika religiösa inslag.

En forskare som har studerat om religionens betydelse i dagens samhälle är Ann-Sofie Roald (2005). Hon menar att många av de muslimer som lever i Europa och Sverige brukar hamna i ett utanförskap där de har liten kontakt med majoritetssamhället och drar sig därför tillbaka till sina egna trygga religiösa och kulturella mönster.

Några andra forskare som diskuterar kring detta område är Daniel Andersson & Åke Sander (2009). De visar att de olika kulturer och religioner som finns omkring oss och hur vi tolkar dem är komplexa. Detta innebär att det finns ett stort utrymme för alla olika sätt att se på religionsbegreppet och kulturbegreppet. Vidare ställer de frågan vem som äger rätten till att tolka dessa begrepp. Ur deras perspektiv innebär detta att kultur och religion aldrig är statiska, utan är flexibla.

Ruth Illman & Peter Nynäs (2005) skriver i sin bok *Kultur, människa, möte – ett humanistiskt perspektiv* om vad som händer i möten mellan människor ifrån olika kulturer ur ett

humanistiskt perspektiv. Med humanistiskt perspektiv menar de att ” *Vi talar alltså om de vetenskapsgrenar där man placerar människan, hennes tolkning och erfarenheter av livet i världen och med sina medmänniskor, i centrum*”(Illman & Nynäs, 2005, s. 9). En viktig synpunkt som författarna vill förmedla är de möten som finns mellan kulturerna. De menar att det inte är kulturen i sig som vi möter, utan att det är människorna i kulturen vi möter. Vidare som en röd tråd genom hela boken, är hur vi människor ser på och tolkar begreppet kultur. Ett perspektiv de tar fram är hur kultur har förändrats genom tid. Begreppet kultur är något som kommer långt tillbaka som från antiken. Från början ansågs kultur som något exklusivt som endast de civiliserade människorna hade. Under 1900-talet började det vetenskapliga intresset för kultur att vakna till liv och vidare bli intressant inom det humanistiska. Något som författarna undrar över är om kulturer kan mötas. Författarna menar att kulturmöte handlar om de tolkningar som vi gör och som ingår i den kontext vi möter dem inom. De skriver:

kulturmöten, inte som möten som nödvändigtvis måste gå över gränsen för olikheter som definieras utifrån, utan möten med sådana människor som vi tolkar och betraktar som oss själva, möten som överskrider de gränder för likhet och olikhet, främlingskap och gemenskap som vi själva skapat i våra liv (s. 51)

Bengt Spowe (2003) vill med sin bok *Röster från den mångkulturella skolan* ge lärare och elever verktygen att synliggöra sina tankar och idéer och att ifrågasätta deras egen livssituation. Detta skapar en möjlighet att rikta fokus på vad de kan göra och få dem att sluta tänka på vad de inte kan göra. Han vill poängtera att den svenska skolan skall vara till för alla, oavsett vad för bakgrund man har och vilka svårigheter som finns. Han skriver vidare i sin bok att det som eleverna får lära sig i skolan om olika kulturer, är enbart lite skrap på ytan. ”*Kultur är i högsta grad en process. Kultur förändras över tid och innehåller alltid motsättningar och spänningar*”(s.9). Spowe (2003) tar upp i sin bok begreppet mångkulturell undervisning och menar att det rör sig om den kulturella bakgrundens betydelse för undervisning och lärande, han förklarar att vi bör ta det till ett vidare perspektiv. Spowe (2003) beskriver hur en bra mångkulturell skola ska vara och menar att:

I ett gott mångkulturellt samhälle borde alla inse och respektera skillnader exempelvis vad gäller ras, etnicitet, genus, kultur, klass, språk, sexuell inriktning, religion, begåvning och samtidigt erkänna likheter,

beröringspunkter och gemensamma intressen över dessa sociala kategorier. Visionen finns men verkligheten är mer komplex än så. En god mångkulturell skola borde, som jag ser det, också vara en rättvis skola. Ord som "tolerans" och "förändring" (mot det bättre) genomsyrar läroplaner och lokala skolplaner (s.19).

Sabine Grubers avhandling *Att göra skillnad* (2007) visar hur skolans personal skapar skillnader mellan elever utifrån föreställningar om kulturella och nationella skillnader. Hon tittar också på hur dessa skillnadskonstruktioner samspelar med kön, klass, bostadsområde och skolans institutionella uppgifter. I studien belyser hon att skillnadskonstruktioner är komplexa och att man måste förstå att idén om kulturella och nationella skillnader samspelar med andra faktorer. Vidare diskuterar hon begreppet kultur och menar att det finns olika värderingar, idéer samt tolkningar som visas i olika uttryck som skapar mening i livet. Men detta visar sig vara mer komplext än så. Forskaren förklarar och hänvisar till Hylland Eriksen (1999) att när vi pratar om olika kulturer och dess innebörd visar det sig snarare att det är olika ideologier som ligger bakom och detta innebär att kultur inte är statisk.

Några andra forskare som diskuterar begreppet kultur är Andersson & Sander (red) (2009). De menar att kultur är bland annat den realitet som vi anser vara riktig för oss, olika sociala normer, ideologiska normer och sedvänjor. Någoting som de kommenterar är de olika tolkningar som kan finnas inom olika familjer. Eftersom religionen och kulturen som finns i samhället inte är statisk, vilket innebär att det är tolkningsbart handlar oftast de diskussioner som uppstår om vem som har fel och vem som har rätt. Detta innebär att de traditioner och tolkningar som finns ändras vid nästkommande generation (Andersson & Sander (red), 2009).

Margaret Obondo (2005) har i studien *Broar mellan kulturer* följt några somaliska förskolebarn och deras föräldrar. Hon skriver hur man kan arbeta med barn och familjer för att främja litteracitet samt barnens möte med olika lärandemiljöer i hemmet och förskolan. Vidare skriver forskaren om diskontinuitetsteorin när hon förklarar om kulturella olikheter och refererar till Erikson. Hon menar att barn socialiseras till undervisning på ett annat sätt i hemmet än det lärande som de ser i skolan och detta kan leda till undermåliga skolresultat.

"När människor med olika bakgrund kommer i kontakt med varandra är det ännu mer sannolikt att det sker förändringar i kultur och kommunikationsmönster" (Erikson i Obondo, 2005, s.42). Någoting som Obondo (2005) skriver om och är viktigt för oss pedagoger är de

barn som flyr ifrån det rådande inbördeskrig i Somalia. Dessa barn kan innebära en stor utmaning för pedagogerna. Inbördeskriget i Somalia har gjort att många barn inte har fått en optimal skolgång, eller kan det innebära att de inte har fått gå i skolan alls. Dessa barn behöver extra mycket stöd och resurser när de anländer till Sverige. Att undervisa och vägleda barnen är en stor utmaning för lärarna och pedagoger. För att det ska kunna gå bra och för att barnen skall få en positiv bild av skolgången, måste deras somaliska kultur och de somaliska värderingarna respekteras (Obondo, 2005). Vidare förklarar forskaren två olika tillfällen där lärarna interagera med eleverna i klassrummet på ett sätt som de kan relatera till eller kan koppla till deras tidigare erfarenhet. Det visat sig att dessa arbetsätt fungerar bra i praktiken då barnens skolresultat ökar på ett bra sätt. Ett viktigt element i den språkliga socialisationen är att barnen får umgås med erfarna medlemmar av den egna sociala gruppen, som olika vuxna och äldre syskon. Många studier har dokumenterat hur vuxna eller syskon vägleder och stödjer barnens deltagande i sociala aktiviteter, där de tillägnar sig väl språkliga som kulturella erfarenheter (Obondo, 2005).

5. Metod

Här redovisar vi de metoder och urval som vi har valt för vår forskning, samt hur vi har gått till väga för att nå de resultat som vi ville ha. När vi intervjuade de olika informanterna vars material vi skulle använda i vår datainsamling, stötte vi på vissa svårigheter. Två av dessa tre kvinnor som vi intervjuade hyste en stor rädsla inför diktafonen. En kvinna var rädd för att hennes man skulle få reda på vad vi samtalade om, och under intervjuens gång kom det fram att han inte skulle acceptera att hon intervjuades. Detta resulterade i att efter ett tag ville hon gå, trots att vi inte blev riktigt färdiga med intervjun. Dock blev det att vi kunde använda en del av intervjun till slut. Eftersom kvinnorna var rädda för diktafonen kunde vi inte använda oss av diktafonen. Detta gjorde svårare för oss, då vi fick skriva ner intervjuerna för hand. En av kvinnorna kunde vi intervjuas utan några svårigheter. Intervjuerna med dessa kvinnor är utförda på Somaliska, då de inte behärskar det svenska språket fullkomligt och eftersom en av oss talar flytande somaliska behövde vi ingen tolk.

5.1. Val av metod

För att svara på de olika frågeställningar som vi ville undersöka, använde vi oss av kvalitativa intervjuer där vi intervjuade pedagoger, föräldrar och en imam. Syftet med att vi använde oss av en kvalitativ metod var att vi ville få fram de olika synpunkter och reflektioner i vår studie (Nyberg, 2000) och att vi har sett vår intervju som ett samtal i interaktion med andra människor (Kvale, 2009). En fördel med att göra intervjuer på detta sätt som vi gjorde var att vi ville få reda på deras livssyn, upplevelse och det egna perspektiv som våra informanter har tolkat sin omvärld (Kvale, 2009). En nackdel med att göra kvalitativa intervjuer är att den som intervjuar kommer i en maktposition och kan styra frågorna (Kvale, 2009). Intervjuer ses här som ett ämnesinriktat samtal, där två personer talar om ett ämne som båda är intresserade av (Scott, 2004). Samtalet fokuserade på vissa teman för att beskriva meningen i det som är centralt för den intervjuade (Scott, 2004). Intervjuerna spelades i alla fall utom ett, in på ett band och delar har transkriberats. Vi använde oss av halvt strukturerade frågeställningar, men intervjuerna kan mer betecknas som ett samtal (Kvale, 2009).

5.2. Urval

När vi har intervjuat har vi vänt oss till sju olika personer. Tre pedagoger, varav två arbetar i grundskolan (årskurs 1-3) och en pedagog arbetar i förskolan. Vidare, har vi intervjuat tre

föräldrar där alla kommer ifrån Somalia och en imam. Detta urval har vi gjort eftersom vi båda är särskilt intresserade av mötet mellan svensk - somalisk. En av oss har sitt ursprung ifrån Somalia. Pedagogerna som vi har intervjuat arbetar i dessa stadsdelar och det är även i dessa stadsdelar som föräldrarna bor i. Händelser som vi har valt att presentera i vårt arbete är inte helt ovanliga i dessa stadsdelar.

5.3. Studiens plats - Utförande.

Samtliga intervjuer som vi har gjort har skett inom två stadsdelar i en större stad i Sverige och dessa stadsdelar är båda mångkulturella områden. Informanterna fick välja vilken tid och plats de ville bli intervjuade på. De olika pedagogerna har vi intervjuat på respektive förskola och skola, vilket är något som de har valt själva. Vad som är viktigt vid intervjuer är att informanterna själva får välja plats och tid, då det är viktigt att de känner sig trygga och på "hemmaplan" (Stukát, 2005).

Alla informanter har vi kontaktat via telefon eller träffat. Vid tillfället när vi tog kontakt med föräldrarna för att diskutera vilken plats vi skulle träffas på, ville de att vi skulle träffas hemma hos dem och den tredje föräldern intervjuade vi inne på ett bibliotek i närheten där hon bor. När vi ringde till imamen för att boka en tid för intervjun, förklarade han att det inte gick att utföra intervjun om det bara skulle närvara en kvinna vid tillfället. Om en man och en kvinna har en relation går det bra att de är ensamma i samma rum om de inte har någon relation måste det vara med en annan person i rummet. Detta är en tolkningsfråga av koranen (Larsson, 2006).

5.4. Etik

När man gör en intervju och transkriberar den för användning i ett forskningssyfte, förenas det med olika etiska regler (Kvale, 2009). Detta innebär att vi som intervjuar måste ta hänsyn till den känslighet som finns i informationen och hur vi förhåller oss till den samt hur den senare kommer att behandlas. Det finns fyra olika huvudkrav att ta hänsyn till (Humanistiska - samhällsvetenskapliga forskningsrådet, 1990) och här beskriver vi kortfattat de olika kraven vilka vi har följt i vårt arbete.

Det första innebär att man måste informera informanterna om syftet med forskningen. Den andra innebär att de som medverkar vid intervjun kan själva bestämma över sin medverkan.

Den tredje innebär att man skall ge informanterna konfidentialitet och att all information kring dem skall förvaras att obehöriga inte kan få tag på det material som man har samlat in.

Den fjärde och den sista som enbart riktar sig till forskningsarbeten och det innebär att insamlingen av följande personer enbart får användas för just forskningsändamålet.

Informanterna i våra intervjuer har vi gett andra namn och detta är för att de inte skall kunna identifieras. Vidare skall den information som samlas in förvaras på den institution som berörs.

6. Styrdokumenten

Här presenterar vi nu gällande styrdokument för förskola och skola (Lpfö 98 och Lpo 94) för att använda de som en bakgrund till vårt arbete. Styrdokumentet är viktiga i vårt arbete då de stödjer oss för att kunna synliggöra de olika perspektiv där föräldrar och pedagoger möts. Styrdokument styrs också av skollagen, vilket gör att det finns en lag på att följa det som reglerar de rättigheter och skyldigheter som pedagoger och föräldrar har i förskolan och i den obligatoriska skolan.

Skolplikten inträder höstterminen det kalenderår då barnet fyller sju år. Om det finns särskilda skäl, får hemkommunen på begäran av ett barns vårdnadshavare besluta att barnet skall börja fullgöra sin skolplikt först höstterminen det kalenderår då barnen fyller åtta (Skollagen, kap 3, § 7)

Förskolan/förskoleklassen och fritidshem är inte obligatorisk, därför kan föräldrarna ha den möjligheten att välja bort detta, alltså att ha barnen hemma istället.

I Lpfö 98 kan man läsa att personalen skall genom lärandeprocesser visa barnen att det finns olika kulturer och religioner, samt att de skall känna sig delaktiga och att barnen skall respektera detta samt att människor runt om kring dem lägger sina tankar och värderingar i sina egna kulturer och religion. Det är viktigt att barnen känner sig bekväma i sin kultur och samtidigt känna sig hemma i den svenska kulturen. I Lpfö 98 kan man läsa att förskolans uppdrag för det internationaliserade svenska samhället är bland annat:

Det svenska samhällets internationalisering ställer höga krav på människors förmåga att leva med och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald. Förskolan är en social och kulturell mötesplats som kan stärka denna förmåga och förbereda barnen för ett liv i ett alltmer internationaliserat samhälle. Medvetenhet om det egna kulturarvet och delaktighet i andras kultur skall bidra till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Förskolan ska bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna och barn med utländsk bakgrund får stöd i att utveckla en dubbel kulturtillhörighet ((Lpfö 98 s.27).

Ett viktigt uppdrag som finns i Lpfö 98 är deras värdegrund och där står det bland annat att: *“Förskola skall sträva efter att varje barn utvecklar; förståelse för att alla människor har lika värde oberoende av kön, social eller etnisk bakgrund”* (Lpfö 98 s.29)

I Lpo 94 står det:

Alla föräldrar skall med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen. Alla som verkar i skolan skall hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dem (Lpo 94 s.10).

I Lpo 94 finns en tydlig förklaring när det gäller rättigheter och skyldigheter som skolan ska klargöra för elever och föräldrar:

Skolan skall klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i frågan om mål. Innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflyttande och påverkan (Lpo 94s.10-11).

Sammanfattningsvis innebär detta att förskolan/skolan skall vara en skola för alla.

7. Somalier i Sverige – Bakgrunder och sedvänjor

Nedan följer en kort sammanfattning om den bakgrunden för många somaliska grupper i Sverige. Detta ger en inblick och möjlig förståelse för somaliska människor som här lever i diaspora. Somalia är ett land där det kan existera stora skillnader mellan olika sociala klasser, kön och bakgrunder. Det finns inte många forskare som har forskat om den somaliska diasporan, och de forskare som finns, skriver inte mycket om området barn och utbildning. De forskare som vi kommer att använda i vår bakgrund om den somaliska sedvänjan är Obondo, (2005); Tiilikainen, (2003) och Helander & Nordström, (1993).

Obondo (2005) menar att åstadkomma en social integration är en utmaning för både flyktingar och de länder som tar emot dem. Bilden är komplex av somalierna i diaspora. Enligt Melander (2009) innebär begreppet diaspora följande: *”Diaspora bygger på att människor som är utspridda på olika platser konstruerar nya identiteter som en följd av att de tar intryck av flera kulturella uttryck och sammanhang inklusive det som de ursprungligen hör ifrån”*(s.58).

Inom den somaliska diasporan kan man hitta bland annat välutbildade, analfabeter och människor som är från landsbygden (Obondo, 2005). Grunden i relationen mellan människor i Somalia är respekt, närhet och bundenhet vilket är viktigt inom den Somaliska traditionen. Barn förväntas respektera alla i sin familj, släktingar i alla led och de som är äldre än barnet själv. Familjerankingsystemet ordnas i kön och ålder och det är något som brukar gå från generation till generation. Männens brukar vara familjens ledare och makten inom familjen brukar ligga hos dem, och männen tar även hand om den ekonomiska delen. Något som har en stark traditionell förankring i de somaliska familjerna är den muntliga berättelsen. Detta sker genom att de äldre berättar någonting för dem som är yngre och att de i sin tur för det vidare till dem som är yngre (Obondo, 2005).

Att respektera de äldre är en av den viktigaste normen i den egna familj och att visa respekt och lydnad för de äldre har stor betydelse i barnuppfostran. I den somaliska kulturen är det männen som är familjens ledare och de är även familjens auktoritet. Mödrarna har en annan betydelsefull roll och respekteras inom familjen och de har en viss makt och inflytande inom familjen. De har ett enormt inflytande över sina barn och banden mellan mor och barn är mycket starka. I den somaliska traditionen finns det ett ömsesidigt beroende inom familjen. Därför kan det uppkomma ”kulturkrockar” i det västerländska miljö mellan somalier och det svenska skolsystemet då det i vår västerländska kultur är att uppfostra oberoende och självstyrande medborgare (Obondo, 2005).

När det gäller den somaliska kärnfamiljen, består den oftast av fler medlemmar än vad vi i det svenska samhället är vana vid och det är mycket viktigt att en somalisk kvinna skaffar många barn. I en kärnfamilj i Somalia kan den bestå av utöver föräldrarna, mor och farföräldrar, faster, moster, farbror, morbror och även några kusiner. Det händer då att när dessa familjer kommer till Sverige blir de tvungna att leva på ett annat sätt än de gjorde innan i Somalia. Det innebär att en del familjer känner sig isolerade. Kunskap är något som man har lärt sig från de äldre i familjen eller i närsamhället inom nomadbefolkning i Somalia. I detta lärosätt får barnen lära sig de normer som finns och dess betydelse som ligger i den kulturella traditionen som till exempel utvidgar familjen och genusrollernas olika betydelser. (Statens invandrarverk; Helander & Nordström, 1993).

I de somaliska familjerna brukar mammorna vara upptagna med att ta hand om barnen och hemmet. Det har inte skett någon förändring idag även när de bor i diaspora. Istället blir de somaliska mammor tvingade att anpassa sig i det nya land sedvanor och det kan innebära att de somaliska kvinnorna oftast blir ensamma på dagarna. De kvinnor som är gifta, är då ensamma i hemmet med barnen medan mannen umgås med sina vänner på fritid. Vad som brukar förändras mest för dessa somaliska kvinnor i diaspora är att de blir mer religiösa (Tiilikainen, 2003; Roald, 2005) menar att många av de muslimer som lever i Europa och Sverige brukar hamnar i ett utanförskap där de har liten kontakt med majoritetssamhället och drar sig därför tillbaka till sina egna trygga religiösa och kulturella mönster.

Religionen är viktig för somalierna. Alla är sunnimuslimer och de förväntas leva efter en strikt tolkning av koranen (Obondo, 2005). Sunna är den sedvana och förebilden efter profeten Muhammed. När de somaliska kvinnorna uppfostrar sina barn, spelar religiös uppfattning en stor roll (Obondo, 2005).

Somaliska föräldrar kan känna sig maktlösa inför myndigheterna, när det gäller deras barn och hur de uppfostrar dem. En del av den somaliska kulturen när det gäller barnuppfostran är att man fortfarande får aga barnen och detta ses inte som något brottsligt.

Att uppfostra barnen i diaspora, kan inbringa en känsla hos föräldrarna att barnen kanske tar den nya kulturens seder som till exempel att dricka alkohol eller till och med att slarva med bönestunder. Detta kan vara något utav de största rädslorna för en somalisk förälder (Tiilikainen, 2003)

Ett annat område som väckt frågor och det forskat i, är den omskärelse som inträffar både på flickor och pojkar i Somalia. För pojkar innebär det oftast att det inte blir några men eller andra konsekvenser, men för flickornas del är det obeskrivligt svårt och ofta traumatiska ingrepp. Detta är en operation som brukar ske under ohygieniska omständigheter som kan leda till många olika och svåra komplikationer och i vissa fall kan det leda till döden. Mer än hälften av de operationerna som sker, genomförs av äldre kvinnor som inte har någon medicinsk utbildning och den andra hälften av barnmorskor eller på sjukhus. Trots detta är de flest av de somaliska kvinnorna omskurna och det är något som mannen förväntar sig när han gifter sig med en kvinna. Att vara omskuren som kvinna innebär att det är en garanti för mannen om kvinnans oskuld och det tyder på att kvinnan inte har haft något sexuellt umgänge tidigare. Genom omskärelse bevisar det för mannen att kvinnan är *gabar*, det vill säga oskuld (Helander & Nordström, 1993; Bjelfvenstam, 1982).

8. Presentation av våra informanter

I detta avsnitt kommer vi att kortfattat presentera våra informanter.

Pedagoger,

Lotta är en pedagog som arbetar i förskolan och hon är cirka 35 år gammal.

Barbro arbetar i åk tre och är cirka 60 år gammal.

Josefin arbetar i en åk 1 och är cirka 55 år gammal.

Alla har relevant högskoleutbildning

Föräldrar,

Faduma har varit i Sverige ca 12 år. Hon är gift och har sex barn. Hon har nyligen börjat i språkskolan SFI - svenska för invandrare.

Halima är en ensamstående förälder med tre barn som har läst SFI ett tag och kan göra sig förstådd på svenska.

Anab är föräldraledig och har sex barn och är gravid med sitt sjunde. Hon har aldrig haft någon möjlighet att gå i skolan vare sig i Somalia eller i Sverige.

Imamen,

Han har varit i Sverige nästan två år och innan dess bodde han i Somalia. Han är koran - lärare för både vuxna och barn, liksom khan leder bönen i områdets lägenhetsmoské. Imamen har lärt sig om islam och koranen den informella vägen. Han talar somaliska, arabiska, mycket lite engelska och ingen svenska. Just nu deltar han i SFI – undervisning. Han är cirka 35 år. Imamen har en familj, men som är kvar i Somalia eftersom de inte har någon giltliga identitetshandlingar. Imamen är en högt respekterad man i det nya området som han bor i.

9. Analys/resultat

I detta avsnitt redovisar vi studiens resultat samt analyser kring våra data och här tolkar vi informanternas olika synsätt i den mångkulturella förskolan och skolan. Vi kommer att dela in våra resultat i tre olika avsnitt: *Traditionella högtider i förskolan/skolan*, *En svensk skola?*, *Kommunikationsvårigheter mellan föräldrar och pedagoger*. I varje avsnitt kommer vi att belysa de olika möjligheter och svårigheter som kan uppstå i mötet mellan pedagoger och föräldrar som de har framställt det och vi tolkat det. Vi har vänt oss till en imam för att kunna få en tydligare bild av olika uppfattningar och kunna analysera våra frågor på ett bra sätt. I detta avsnitt kommer vi att börja med de traditionella högtiderna som finns i förskolan och skolan.

9.1 Traditionella högtider i förskolan och skolan

I följande avsnitt beskriver och analyserar vi en konflikt mellan Faduma och det sätt som julen firas i förskolan.

Faduma har varit i Sverige ca 12 år. Hon är gift och har sex barn. Hon har nyligen börjat i språkskolan SFI (svenska för invandrare). Hon uttrycker en uppfattning om att i förskolan har barnen religiös undervisning, där man till exempel lär barnen kristna sånger och olika kristna högtidsfiranden som jul. Faduma menar att när barn är i förskoleåldern, kan man lätt vägleda dem till vad som helst. Därför är det viktigt att vara noggrann för vilket lärande de skall delta i. Hon förklarar vidare att den förskolan där hennes barn går, är det många muslimska barn. Hon uppfattar att förskolan bedriver sin verksamhet på en religiös grund när det kommer till traditionella högtidsfirandet som finns i förskolan och att det inte tar hänsyn till de muslimska barnen som går där. Faduma säger:

Måste man fira det religiösa firandet i förskolan, när det kanske bara finns muslimska barn där? Jag tycker att det är farligt. Du vet, små barn är lätt att vägleda till var som helst. Barnen brukar komma hem och sjunga de julsångerna de lär sig från förskolan. När jag frågade personalen om de kunde sluta att lära mina barn julsångerna, de svarade att de inte kan tänka på varje enskild barn, om du vill kan du ha ditt barn i hemma stället. Därför har jag blivit tvungen att ha barnen i hemma under det religiösa firandet

Faduma ifrågasätter starkt den svenska förskolekultur som finns runt jul. Hon uttrycker misstänksamhet och tycker att det är farligt med de traditionella julsångerna som barnen sjunger i förskolan. Faduma berättar vidare att det inte köps några leksaker till hennes barn, för att hennes man anser att det är ”haram” vilket betyder förbjudet. Enligt Faduma tillåter inte hennes man att barnen skall titta på tv för att det tycker han också är ”haram”. Hon förklarar vidare att en dag när en av hennes döttrar fick en bok som julklapp från skolan och kom hem då rev pappan sönder boken och kastade den. Faduma säger att barnens pappa tycker att den boken som flickan har fått från skolan innehåller bilder och bilder är haram. Det var också en julklapp från ”tomten”. På grund av detta kunde pappan inte tillåta flickan att behålla boken. Faduma hävdar:

Min man tycker att saker som t.ex. som leksak, tv tittandet och bilderböcker är ”Haram” och de kan vilseleda barnen. Det är ju han som vet bäst och han har också mer kunskap om vår religion än jag gör. Han är min man, man måste ju lita på sin man och respektera hans ide och uppfattningar. Dessutom han bodde i Sverige ganska länge.

Vi uppfattar detta som att Faduma lever med en dominerande man och har fått uppfattningen ifrån sin man att skolpersonalen kan vilseleda barnen och vill inte att de lär hennes barn ”kristna” sånger. Hon förklarade att pedagogernas avvisade av hennes önska som var att hennes barn kunde vara ett annat rum under den tiden som verksamheten har den ”religiösa” sångsamlingen. Faduma känner sig nu tvingad att ha barnen hemma då hon är rädd för yttre påverkan och hon menar att firandet inom högtiderna på verksamheten, då brukar hon ha barnen hemma på grund av rädslan att hon tror att hennes barn skall påverkas av det traditionella julfirandet i verksamheten. Hon menar detta var hennes man som beslutat detta, allt att ha barnen i hemma under jultiden.

Lotta är en pedagog som arbetar på en förskola i ett mångkulturellt område. Hon säger när vi talar om helg firandet i förskolan:

Vi försöker inte omvända någon. Det är viktigt att de känner sig hemma och det är även bäst för barnen. Det är viktigt att det känner

sig hemma i sin egen kultur och i den svenska kulturen, vilket också står i styrdokumentet vilket också är viktigt för föräldrarna.

Lotta förklarar att det finns föräldrar som inte alltid förstår den svenska förskolekulturen. Hon poängterar att detta innebär att pedagoger måste vara tydliga och förklara det som arbetar med på förskolan. Vidare säger hon att tomten är något som finns i många kulturer och att det också är en svensk kultur. Runt jul är det många barn som pysslar och detta är något som Lotta förklarar och då blir det väldigt tråkigt för de barnen som inte får vara med. Hon menar att det är viktigt att barnen kan sjunga de svenska sångerna och att barnen får uppleva lucia samt träffa tomten efter som det också nu börjar närma sig julen. Hon förklarar vidare att barnen håller på att lära sig olika luciasånger just nu.

Samtidigt menar hon att man inte kan påpeka det för mycket att barnet inte får vara med, utan det är något som pedagogerna måste förklara för föräldrarna.

Lotta tror att en del föräldrar kan uppfatta det som att pedagogerna på förskolan innehar en slags maktposition och då gäller det bara att ha en bra kommunikation med föräldrarna, vilket är väldigt viktigt. Lotta säger: *”Vi måste förklara för dem att det vi gör inte är farligt. Det är en del av vårt jobb att ha en fungerande föräldrasamverkan”*. Hon förklarar vidare att det är bra att en tolk vid dessa tillfällen, vilket de också använder sig utav. Lotta berättar att de kan stöta på vissa praktiska problem, som att en förälder vill att en pedagog skall stanna kvar med ett barn som inte får följa med och sjunga julsånger eller medverka i andra traditionella firanden. Detta menar Lotta att det är en fråga om resurser för verksamheten och när de planerar för verksamheten vill de att det skall bli så bra som möjligt för alla barnen.

Barbro, en annan pedagog som arbetar i grundskolan ser detta på en annan sätt. Hon menar för att få barnen att känna igen sitt ursprung har hon valt att arbeta med ett tema som kallas *”Samma rötter”*. Detta innebär att oavsett vilken religion som man har, finns det samma personer i alla religioner fast under andra namn. Till exempel *”Jesus”* finns inom kristendomen *”Isa”* inom Islam.

Sen tycker jag att vi skall ha kännedom om varför vi firar jul, lika gärna som vi skall ha kännedom och därför brukar de får berätta om hur de firar och om varför man fastar och firar Eid och om varför man har kinesiska nyåret (Barbro).

Vidare påpekar Barbro att det svåraste inte är religionen, utan att det är tolkningen av den och menar att vi ibland drabbas av väldigt konstiga imamer som inte är riktiga, allt som inte är lärda och som tar på sig en tolkning själva, och de kan hitta på fiktiva historier som skrämmer barnen. I och med detta kommer barnen i en konflikt och blir då rädda att gå i kyrkan, smaka på pepparkakor, för att de tror att det är en religiös kaka, och de törs inte titta på luciatåget, de törs inte titta på tomtar, de får inte sjunga och de får inte dansa, och menar att de konflikterna inte annars finns i vardagen.

Lotta förklarar att det inte är lätt för barnen som upplever att föräldrarna säger en sak och pedagogerna en annan och menar vem skall barnen tro på? Det händer ju alltid att några av barnen som inte medverkar i alla de aktiviteter som vi planerar i verksamheten. Detta beror på att de flesta av barnens föräldrar inte vet att det här med julmtten inte har med religion att göra och lucia har ju inte heller något med religion att göra.

Vi måste undvika att barnen hamna mittemellan. Vi på förskolan säger en sak och så säger föräldrarna en sak. Du skall inte vara med på det här så säger vi, kom alla barn, nu skall vi pyssla, så vet inte alltid vi vad föräldrarna har sagt hemma. Barne tycker att det är roligt, men samtidigt så vet det att mamma inte tycket det är bra.

9.1.1 Analys

Ett av förskolans uppdrag är att samarbeta med föräldrarna och att varje barn utvecklas efter sina förutsättningar (Lpfö 98). I Fadumas fall tolkar vi som att personalen inte bemöter henne enligt det sätt som läroplanen hänvisar till. Istället för att bjuda in föräldrarna till en dialog, stänger de ute föräldrarna och hänvisar till att de skall hålla sitt barn hemma.

Ett annat viktigt uppdrag som förskolan har är att den skall överföra och lära ut det kulturarv som finns och där ingår historia, tradition, värden, språk och kunskaper (Lpfö 98). När pedagogerna föreslår att föräldrarna skall ha sitt barn hemma det händer då att barnen missar lärandet som sker inom förskolan. Ronström m.fl. (1998) menar att det finns många syften till att man har dessa traditionella firanden i förskolan och förklarar vidare att en av de viktigaste aspekterna är att barnen tillsammans får en gemensam referensram.

Då hade jag en liten flicka här och det var kring jultiden och som sa att Jesus var djävulen. Och då var det ju andra barn som blev jätteledsna. Hon säger att Jesus är djävulen. Och då fick jag verkligen dra in det här att vem är Jesus. Han finns ju också inom islam. Och detta var väl något som hon hade fått om bakfoten, eller om föräldrarna hade fått om bakfoten och då blev de väldiga konflikter (Barbro).

Barbro upplever att barnen hamnar i en slags lojalitetskonflikt med föräldrarna.

”De barnen som upplever att föräldrarna säger en sak och lärarna en sak. Det är ju inte lätt, vem skall man tro på? Hur skall jag klara detta?” En annan pedagog som delar Barbros oro om detta är Josefin. Hon förklarar att det blir kaos för barnen när föräldrarna säger en sak och pedagogerna en annan och poängterar att det är föräldrarna som har det största makten. Samtidigt menar hon att föräldrarna skall veta att det är lärarens arbete att undervisa på vetenskaplig grund. Detta beskriver hon här:

Det blir rena kaoset hos de här barnen, men i dessa fallen så lyssnar barnen mer på sina föräldrar. Föräldrarna har den största makten. Jag säger det till föräldrarna att det är mitt arbete att undervisa på vetenskaplig grund, det är det jag gör. Men jag kan inte förbjuda dem att säga något annat och det gör de också.

För att kunna få en bakgrundsförståelse och synpunkt till Fadumas inställning har vi intervjuat en somaliska imam. Han har varit i Sverige nästan två år nu och innan dess borde han i Somalia. Han är koran lärare för både vuxna och barn. Imamen är en högt respekterad man i det nya området som han bor i. Vår uppfattning av imamen är att han har en liberal inställning till tolkning av koranen. Imamen förklarar att när det gäller barnleksak; *”Barn får leka med vilken leksak som helst, det är därför man säger att de är barn och de får självklart ha leksaker att leka med”*.

Imamen förklarar vidare:

”Vuxna muslimer ska veta att det är viktigt att lära sig koranen för att kunna förhindra en dan händelse. Det är oftast föräldrarna okunnighet som bli förhinder för barnen att uppleva bandomen på ett läroriktsätt”.

Imamen anser: *”Att barn sjunger eller föräldrar sjunger för barn är något som alla barn upplevde, tror jag”* förklarar Imamen. Han menar att när barnen sjunger är inget fel med det, däremot är det viktigt att veta syftet med sången och innehållet. *”Vad är sångens budskap eller har den kanske något dold budskap”*.

Jederlund (2002) menar att när ett barn får sjunga tar barnen ett stort kliv i sin språkutveckling. Därför är det viktigt att pedagogerna ska kunna förklara till föräldrarna som uppfattar sångsamlingarna på ett annat sätt.

Imamen anser att utbildning är bra för alla och förklarar följande:

”Men att lära barnen något som säger emot deras egen tro kan vara farligt. För att det kan skapa konflikt på barnen tänkandesätt om deras troende och att man kan lätt påverka barnens uppfattning om saker och ting i denna ålder. Därför ska man vara försiktigt för det kunskap man ger till dem.

Han förklarar att kunskap är bra samtidigt som han varnar att man ska vara försiktig med det kunskapsinnehåll som till exempel de sånger man sjunger och dess budskap.

En annan som påpekar föräldrarnas okunnighet är Josefin. Hon förklarar att när föräldrarna är okunniga, lurar de i sina barn olika faror. Hon menar vidare att många somaliska barn har en märklig verklighetsuppfattning. Hon pratar om ett barn som kom fram och sa att kristna inte fick plats i Paradiset och att det bara var till för muslimer (somalier) och att svarta hundar är djävulen. Josefin förklarar att de här barnen är sju, åtta år gamla och undrar vem de har fått detta ifrån.

Vidare förklarar hon att det finns många ambitiösa somaliska flickor som det kommer att gå bra för, men att killarna har olika problem med attityden och att de saknar ofta manliga förebilder.

9.2 En svensk skola?

Här nere kommer vi att presentera de olika meningsskiljaktigheter som kan uppstå mellan skolpersonalen och barnens föräldrar.

Anab är en förälder vars son skall utredas för att hans lärare tycker att han inte uppnår målen i skolan. Hon förklarar att "Läraren tyckte att min sons förståelse inte är bra". Läraren vill att pojken ska undersökas av andra lärare som har bättre kunskap på detta område. Föräldern verkar vara oroad av lärarens beslut om hennes sons utredning och uppfattade som att läraren bara vill stämpla sonen.

Mitt barns lärare säger att det har uppstått svårigheter med att samarbeta med mitt barn och menar att han inte följer i undervisning som de andra barnen gör. Jag vet att det inte är något fel på mitt barn och nu vill mitt barns lärare att vi skall träffa en massa olika människor som skall koncentrerar sig bara på att se om det är något fel på mitt barn. Jag förstår inte vad det är de vill undersöka, jag menar, barn är ju barn och de brukar ju ha en massa olika problem, som till exempel att de inte lyssnar när man pratar med dem, eller inte göra som man säger till dem

Anab fortsätter:

I det området som jag bor i kommer de (grannarna och bekanta) att tolka denna händelse, som att min pojke är "doqon" (idiot). Och detta kan skada ryktet om min familj och min son. Nu kommer att alla börjar prata illa om min som och min familj. Detta kan också skapa problem inom familjen. Det brukar ju alltid vara mammans fel, om det blir något fel med barnen inom den somaliska traditionen".

Anab upplever att utredningen som kommer att ske med hennes son, är något som kommer att påverka hennes sons sociala liv och livet för hela familjen. Anab menar att pojkens lärare aldrig har varit nöjd men pojkens uppförande. Enlig Anab skall en lärare inte favorisera sina elever, men det verkar läraren göra ändå. Hon menar att läraren på något sätt ogillar hennes son och det är därför denna händelse har uppstått. Vi tolkar detta att läraren försöker hitta ett

sätt att hjälpa hennes son, men mamman ser inte detta som en hjälp till honom utan mer som att hennes son kommer att stämplas och detta kan tilleda att han bli avvikande från samhället.

Anab förklarar:

Läraren brukar ofta hitta något litet fel med min son, som hon sedan göra stort problem av det och jag tror att hon försöker förstöra min sons framtid. Det är inget fel med min pojke och att han inte kan sitta still och fokusera skolarbetet är inget konstigt. Barn är ju så där i stortsätt, de gillar inte att sitta still. Och hon "läraren" säger att på grund av detta ska han undersökas och kopplas till hundra människor som i sin tur kommer och skicka honom till "idiot skolan".

Anab har svårt att acceptera det läraren förmedlar. Vi tolkat detta att i Anabs kultur innebär detta ett stort misslyckande för henne. Hon säger:

Detta hade hänt en granne till mig, hennes dotter gå numera till den här du vet "iskolka doqomada" idiotskolan . Och nu grankvinnan ska flytta från staden att hennes dotter kan få bättre möjligheter till sitt barn på en annan stad. Men jag vill inte att detta ska hända mig och mina barn och jag vet inte hur jag ska kunna förklara till de här människorna att det inte är något fel med mitt barn.

Anab förklarar att hon känner sig stressad över att hennes son kanske möjligtvis skall diagnostiseras. Vi uppfattar att hon riktigt verkar förstå vad utredningen handlar om och framförallt vad den är bra för. Hon hävdar bestämt att det inte är något fel på hennes barn och hänvisa till att "barn är barn" och att orsaken till utredningen beror på att läraren inte tycker om hennes son. Anab verkar sakna en adekvat information kring hennes sons utredning. Eftersom Anab saknar information har hon vänt sig till sina grannar och bekanta, då några har erfarenhet inom detta område.

En av pedagogerna, Josefin berättar att den somaliska gruppen är väldigt speciell, att många kommer ifrån landet och att de är nomader. "De sveper in sig så att det ser ut att de kommer ifrån Saudi" och förklarar vidare att förut brukade de klä sig färggrant och bara skyla håret", *men de här svarta kolsäckarna som vi brukar säga, det är väl inte somaliskt?"*

Samtidigt berättar pedagogen att det är en fråga om högre status och att de som kommer ifrån Saudiarabien har en hörg status och påpekar att somalierna vill se ut som dem. Pedagogen förklarar vidare att vi inte är på samma nivå som dem och att det känns som om de inte vill lära sig, att de vill leva kvar i det som de tror är farligt.

Hon förklarar vidare att de somaliska flickorna vill vara som alla andra svenska flickor som vill sjunga och dansa, fast deras storebröder ser till att det sköts på rätt sätt, att det inte händer något farligt. Vissa av dessa äldre bröder är mycket fördömande och menar att detta har med okunskap att göra.

Josefin berättar om ett studiebesök som de skulle göra med skolan i en svensk kyrka. Här förklarar pedagogen när föräldrarna ringer och säger att de inte skickar barnen till skolan;

”Då ringer de och säger de, men då säger jag att det är en vanlig skoldag och att det är ett studiebesök som en vanlig skoldag och att det är skolplikt. Det tycker jag att man kan säga åtminstone men det är som om de inte bryr sig om det. Det spelar inge roll vad jag säger för det är så farligt, men det händer ju ingenting”.

Josefin menar att det uppstår olika ”kulturkrockar” men att det går i perioder. Hon förklarar vidare att vissa studiebesök kan vara väldigt haram (förbud) som att titta på en julkrubba och att besöka en kyrka. Själv säger hon att det inte är farligt, att det inte är religiöst men påpekar samtidigt att det kan vara att vi pedagoger har anpassat oss. Vissa inbjudningar som kommer till skolan slänger de med den gång och hänvisar till jultider. Hon menar att ingen skulle våga visa detta med olika studiebesök i kyrkan och drar referenserna till ett studiebesök som var för några år sedan. Det skrevs mycket om det i tidningen och de som hade gjort studiebesöket blev ifrågasatt hur de över huvudtaget kunde ta med eleverna dit.

Josefin har flera gånger ställt sig frågan varför det är farligt och vad föräldrarna är rädda för hon menar samtidigt att det finns mycket som de är rädda för som de inte behöver vara rädda för.

Någonting som kom fram genom en intervju med Lotta är om julen, pyssel och luciafirande och de svårigheter som hon har stött på.

”En gång kom det fram en mamma som sa att det står i koranen att det inte är bra att barnen får träffa tomten” .

Detta var något som Lotta absolut inte kunde hålla med föräldern om. Hon frågade föräldern vänligt om hon var säker på att det står om tomten i Koranen.

Istället för att döma och se kritiskt på det, visade pedagogen en förståelse och nyfikenhet ifall det verkligen står om tomtar i koranen, Detta visade sig att föräldern inte var hel säker, men detta var något som föräldern skulle ta reda på mer. Lotta förklarar vidare att föräldrarna verkar vara oroliga att personalen på förskolan inte respekterar föräldrarnas traditioner.

Barbro menar att vi skall ha kännedom om varför vi firar jul, lika gärna som vi skall ha kännedom om hur de firar, varför man fastar och firar Eid och varför man har kinesiska nyåret.

9.2.1 Analys

Obondo skriver i sin bok angående de nya utmaningar som pedagogerna ställs inför och menar följande:

Den kulturella mångfald som nu präglar förskolan i Sverige och andra västeuropeiska länder ställer förskolepedagogerna inför nya utmaningar när det gäller att finna effektiva sätt att undervisa och stödja dessa barn och deras familjer (Obondo 2005, s.15).

Anab förklarar att hennes sons lärare tycker att pojkens lärandeutveckling inte är som den ska vara, alltså att han inte når målen i skolan. Hon förklarar att *”Läraren tycker att min sons förståelse inte är så bra”*. Läraren vill att pojken ska utredas av andra lärare som har bättre kunskap inom detta område. Anab ogillar lärarens beslut om hennes sons utredning och uppfattar det som att läraren bara vill stämpla sonen.

Vad som är viktigt i detta fall är att kvinnan får riktig och adekvat information kring sonens utredning så att hon förstår de eventuella åtgärder som det innebär vid en diagnostisering av sonen (Andersson, 2009).

Obondo (2005) skriver om informell undervisning och refererar till Kahin här:

“Att lära sig tillsammans med och av när samhället och familjen har varit, och är fortfarande, den huvudsakliga undervisningen för barn inom nomadbefolkningen i Somalia. Olika slags kunskap om kulturen

och praktiska ting förmedlas under föräldrarnas, d.v.s. egentligen den utvidgade familjens, överinseende och i barnens samspel med vuxenvärlden"(Kahin i Obondo, 2005, s. 29).

Det är viktigt för Anab vad hennes egen familj, grannar och övriga bekanta anser om att hennes son skall utredas. Den information som hon har fått ifrån sina grannar har stor betydelse för henne och hon litar på den.

Inom den somaliska kulturen är familjen den viktigaste komponenten (Obondo, 2005). Detta är något som skapar konflikter för henne, då hon är rädd för var de övriga inom familjen skall tycka och tänka om hennes son. Anab vill skydda sin familjs rykte, då hon tror att utredningen kan skapa problem.

Ett utav de viktigaste värden som förmedlas i läroplanen för både Lpfö 98 och Lpo 94 är den demokratiska grund som förskolan/skolan vilar på. Skolan skall förmedla människans frihet och integritet, samt att förmedla till eleverna att i skolan finns det en jämlikhet mellan eleverna.

En av pedagogerna som arbetar i skolan är Josefin. Hon vill tro på sina elever och ger uttryck för det, men poängterar samtidigt att det är mycket hårt arbete för eleverna som ligger bakom. Hon vill få eleverna att förstå att världen ligger öppen för dem och det spelar ingen roll ifall du är kille eller tjej. Alla i Sverige har samma möjligheter menar hon, men den handlar om hur du förvaltar den.

Hon säger: *"Jag säger till mina skolbarn att nu är du här i Sverige och du har världens chans att bli precis vad du vill, men det är mycket hårt arbete som gäller"*

Lunneblad (2009) hänvisar till Bergstedt och Lorentz att det interkulturella lärandet som finns i förskolan och skolan är ett slags möte mellan olika kulturer och individer med en annan etisk bakgrund. Lunneblad (2009) vill också påpeka att det skall finnas hänsyn och jämlikhet för andra människors rättigheter. Detta är också något som Spowe (2003) vill förmedla. Det interkulturella lärandet är en slags process som består av en kommutativ kontakt mellan barn, elever, och lärare ifrån olika kulturer.

När Josefin pratar om den traditionella klädsel som kvinnorna bär resonerar hon kring den stereotypa modellen som speglar sig i dagens samhälle. Vi uppfattar som om Josefin inte använder den dimensionen där Banks (2002) kallar dimensionen som motverka fördomar av olika etniciteter (*Prejudice Reduction*) och inte reflekterar den uppfattningen hon här för vissa

etnicitet. Detta innebär att pedagogen tror någonting stället för att veta, genom att sätta människor i dessa stereotyper är ett sätt att förenkla och att kategorisera (Spowe, 2003).

I vissa diskurser i samhället kring detta kan det innebära att vissa människor ser sig bättre än andra och att deras sätt att tänka är det rätta.

Två av de pedagoger vi har intervjuat pratar om hur föräldrarna är rädda för det svenska samhället och hur misstänksamma de är mot de traditioner som finns i våra förskolor och skolor. Vi kan också urskilja hur pedagogerna tänker att deras sätt att handla är det rätta och hur de gärna vill klargöra för föräldrarna att det är så. Illman och Nynäs (2005) resonerar kring den dehumanisering som finns i samhället. En del av detta innebär att den utsatthet som man uppfattar genom möten med andra kan vara svåra att konfrontera och uthärda. Kontentan av det hela blir att vi projicerar våra egna känslor som vi känner på den andra personen och detta är något som författarna kallar projektiv identifikation (Illman & Nynäs, 2005).

Lotta försöker att ha en öppen dialog med föräldern och kontentan av detta innebär att det skall finnas en öppenhet för andras argument, vilja lyssna och att vara beredd att ändra sin åsikt eller ståndpunkt (Dyste, m fl. 2001).

Alla tre pedagoger ger uttryck för brist i kommunikationen med föräldrarna och olika problem med attityd och ställer sig samtidigt frågan hur föräldrarna tolkar sin omvärld och hur de möter den kultur som finns i den svenska förskolan och skolan. Någon som diskuterar hur vi skall kunna förstå och ta in andras perspektiv är G. H Mead (1836-1931). En grundsten i Meads teori kring det intersubjektiva rummet är hur vi utbyter erfarenhet med varandra med hjälp av kommunikation och deltagande (Dyste, m.fl. 2001). Detta innebär att det vi lär oss är sammanflätat med andra medmänniskor. Med hjälp av det intersubjektiva rummet kan vi tolka och förstå de som uppstår mellan pedagoger, elever och föräldrar.

Att se hur lärandet hänger ihop i en kontext med föräldrarna och deras kultur och religion, innebär att vi kan se det som händer ur deras perspektiv. Detta gör det klarare för oss att förstå varför föräldrarna och eleverna säger och handlar som de gör.

Kontentan av det hela innebär, att istället för att bli arga på våra elever för att det har andra föreställningar och referensramar, skall vi försöka att förstå dem. En annan svårighet som pedagogerna ger uttryck för är det komplexa när barnen/eleverna får stå mittemellan det som föräldrarna säger och det som pedagogerna säger det vill säga en slags dubbelhet. Detta

innebär att barnen/eleverna hamnar i en slags lojalitetskonflikt. I Lpfö 98 står det bland annat att föräldrarna skall vara med och kunna påverka verksamheten i förskolan och att vårdnadshavaren har det yttersta ansvaret för sitt barn fostran och utveckling (s. 32-33).

Vidare i Lpo 94 står det att skolan och vårdnadshavarna gemensamt ansvarar för elevernas skolgång (s.18). Lotta säger också att det finns en slags maktposition och förklarar vidare hur föräldrarna tycker att pedagogerna har makten och att föräldrarna bara kan förhålla sig till det som händer inom förskolans även om det inte alltid tycker om det som deras barn lär på förskolan. Detta menar hon att det kan skapa onödiga konflikter.

När man hamnar i en kontext som man inte kan förstå eller att man får olika svårigheter att urskilja varför vi beter oss som vi gör och att man helt enkelt inte behärskar det nyckelsystem som finns, eller ideligen hamna i ett känslomässigt kaos, då hamnar vi i en ”kulturchock” (Wellros, 1998). Detta kan vara mycket förvirrande för den som utsätts för det, skapa betydande känsla av osäkerhet och långvarig trötthet (Wellros, 1998).

9.3 Kommunikationssvårigheter mellan föräldrar och pedagoger

Halima är en ensamstående mamma med tre barn som har läst SFI (Svenska för invandrare) ett tag, och enligt henne själv kan hon prata det svenska språket tillräckligt bra. Hon säger att hon skall resa till sitt hemland och besöka hennes mamma som är svårt sjuk. Det var något som hon hade planerat, men att resan inte är bokad, och på grund av hennes dåliga ekonomi visste hon inte ifall resan skulle bli av.

”Min mamma var så sjuk och jag har inte träffat henne på mer än tio år nu. Därför kändes då att det var på tiden att träffa henne innan hon går bort för att hon var ganska gammal”. Min lilla dotter som går på dagis tyckte det har varit jätte spännande och berättade till sina fröknar på förskolan. Hon berättade att vi skulle resa till Somalia och besöka mormor.

Hon förklarar att en dag när hon skulle hämta sin dotter från förskolan, frågade en av personalen som jobbar där om hennes resa till Somalia. Halima berättade för pedagogen att det var planerat men att det lika väl kunde hända att de inte reser. Några dagar senare när Halima skulle hämta sin dotter då frågade enligt Halima samma pedagog, om hon kunde komma in de skulle prata med henne. Hon säger att

Jag gick in i ett rum och där det satt fem kvinnor, fyra av dem har jag aldrig förut träffat. Jag blev ganska rädd och trodde att det hade hänt någon med mitt barn. Jag frågade de om allt var bra med min dotter. Då svarade de ja ingen fara med flickan, kan du komma in vi tänkte prata med dig lite. Då började de prata om min resa till Somalia, min dotter har berättat för personalen som i sin tur kontaktade olika människor som satt där. De sa att vi fick veta att du och dina barn planerar för en resa till Somalia och vi vill att du ska veta de regler som gäller om barn omskärelse här i Sverige och konsekvenserna om du omskar dina döttrar.

Halima förklarar att hon satt i detta oplanerade möte nästan i två timmar och förklarar att allt de pratade om var vad lagen säger om omskärelse och de konsekvenser som kan uppstå vid en omskärelse. Hon förklarar vidare att det inte var något direkta frågor utan stället ett

konstaterande ifrån deras sida och att hon kände sig hotad. Halima menar att ”*jag kände mig påhoppad samtidigt som jag kan förstå att detta handlade om barnens bästa*”. Hon menar att detta möte kunde ha planerats bättre och de kunde ha diskuterat dessa punkter utan att hota henne, för att det var så som jag kände mig. ”*Omskärelsen är något som jag är emot och jag kan inte tänka mig att mina döttrar utsätts för dana angrepp*”. Halima förklarar vidare att

“Att fråga en fråga tycker jag är okej, men på det sättet som ge gjorde det blev det ingen fråga. Utan de skyllde på mig om min resa handlade om att omskära min dotter. Jag förstår att det här är ett problem som uppstår under sådan omständighet som till exempel att en del föräldrar brukar planera och omskär sina flickor i hemma Somalia. Men det var inte något jag tänkte göra, jag vill inte utsätta mina flickor ett dant angrepp. Personalen har inte frågat mig utan bara anklagat mig och jag kände mig attackerad”.

Analys

Hedencrona & Kòs-Dienes (2003) menar att det kan uppstå missförstånd om man kommunicerar med ett främmande språk, speciellt om man hamnar i ett läge eller en situation som man inte har någon erfarenhet av. Detta kan handla om, både hur man uttrycker sig och hur man förstår den andra. Pedagogens förklaring hjälper inte eftersom de två människor har olika kunskap på detta område.

Dyste, m.fl. (2001) diskuterar i sin bok hur viktigt det är att skapa olika lärandemiljöer.

Lunneblad (2009) vill också påpeka att det skall finnas hänsyn och jämlikhet för andra människors rättigheter. Detta är något som Spowe (2003) skriver. Det interkulturella lärandet är en slags process som består av en kommutativ kontakt mellan barn, elever, och lärare ifrån olika kulturer. Dock vill han att vi skall vara observanta och ställa oss frågan på vems bekostnad gör vi detta och med detta menar han minoritetskulturen eller majoritetskulturen

En röd tråd som går att finna genom de intervjuer som vi har gjort är att de tycker att kommunikation är viktig med föräldrarna. Genom att ha en bra dialog med föräldrarna skapas det bra förutsättningar för lärande. Barbro menar att föräldrarna vill sina barns bästa vilket är gemensamt även för Lotta och Josefin.

“Det finns ju de föräldrar som förstår sitt barns bästa. Och som försöker att samarbeta med skolan, då förstår det ju ändå att man vill åt samma mål. Så känns det bra och tryggt för barnen” (Barbro)

“Jag tycker att de försöker att göra sitt bästa och att de värnar om sina barn som hemma, men inte som hemma här. De lever kvar” (Josefin).

Den här pedagogen upplever att föräldrarna gör sitt bästa för sina barn, men att det gör det som om de vore kvar i Somalia.

Lotta förklarar att föräldrasamverkan går bra och förklarar vidare:

”Det är viktigt att det känner sig hemma i sin egen kultur och i den svenska kulturen, vilket också står i styrdokumentet vilket också är viktigt för föräldrarna.”

I Lpfö 98 och Lpo 94 står det klart och tydligt att det skall finnas en samverkan mellan förskola/skola och att de tillsammans skall skapa olika förutsättningar för barnens/elevens lärande.

Därför menar pedagogen att det är jätteviktigt att man får komma till tals med varandra på ett bra sätt som man kan överbrygga det här för det går ju faktiskt att göra det. Pedagogerna poängterar hur svårt det kan vara med kommunikation och hur viktigt det är att vi förstår att samma saker betyder olika för andra människor.

När lärarna för en dialog med föräldrarna, är det olika aspekter som spelar roll och för att kommunikationen skall få ett flöde, är det viktigt att vi förstår varandra. Detta innebär inte att vi skall ha en exakt samma åsikt som den andra, men det är viktigt för att för att vi skall komma fram till en ömsesidig förståelse (Hedencrona & Kós-Dienes, 2003). Vidare menar författarna att ju mer vi vet om den andras kultur, desto mer kan vi förstå vad de säger och varför de säger och agerar som de gör. Detta gör att kulturbegreppet är viktigt för oss, eftersom det spelar en stor roll i vår kommunikation med andra (Hedencrona & Kós-Dienes, 2003). Vidare menar Andersson (1999) att om man inte har förutfattade meningar och att man är öppen och nyfiken, skapas det en bra grund för kommunikation.

Detta är något som Barbro har poängterat. Genom erfarenhet har pedagogen märkt hur samma sak kan betyda olika saker och detta är beroende på den kultur som människan kommer ifrån bakom och hur viktigt det är att vara uppmärksam på det.

10. Diskussion

Pedagogerna i förskolan och skolan pekar på att de svårigheter som finns beror på kommunikationssvårigheter mellan föräldrarna. Vi upptäckte att det kan bero på kulturella skillnaderna som råder mellan vuxna. De föräldrarna som vi intervjuade har inte den svenska skolkulturen med sig ifrån Somalia och detta gör att de har svårt att förstå den svenska skolan och hur den fungerar praktiskt.

En viktig aspekt för alla föräldrarna är att deras barn skall få bättre möjligheter och att barnen skall kunna lyckas i skolan. Två av de intervjuade föräldrarna hade inte skolkulturen med sig när de anlände i Sverige och på grund av detta har de upplevt stora förhinder i lärandet när det gäller deras barns skola.

Människor som ser världen enbart utifrån sina egna kulturella och etniska perspektiv, missar betydelsefulla erfarenheter och är kulturellt och etniskt omslutna. Dessa människor kan på grund av deras etniska skygglappar sätta upp hinder för att kunna se på sina egen bakgrund och beteende från olika perspektiv Banks, (2002). Vi anser att detta gäller för både pedagogerna och föräldrarna. Banks menar att ett viktigt syfte för en mångkulturell undervisning är att erbjuda alla elever en viss färdighet, attityd och kunskap som krävs för att kunna fungera inom deras egna etniska kultur. Detta innebär att skolorna bör hjälpa ungdomar från olika kulturer och grupper för att åstadkomma de kunskaper, attityder och färdigheter som behövs för att fungera i samhället, och för att kunna uppnå dessa mål, bör skolan ändra på de metoder som de använder idag. Omstrukturering är viktigt för skolorna eftersom de metoder och tekniker som används idag för att utbilda elever inte fungerar eller passar till alla elever.

De föräldrar som vi har intervjuat säger att det är väldigt viktigt att deras barn skall gå i skolan. Det är en möjlighet och en rättighet som man har i Sverige och den möjligheten och rättigheten vill föräldrarna värna om, men är något som de själva inte har fått uppleva. I Somalia finns en annan skolkultur och där är det inte viktigt att kvinnorna går i skolan och det kan även innebära att de inte får någon möjlighet alls. Utbildning i Somalia värdesätts på ett annat än i Sverige.

Ett av de problemen som vi upptäckte var att det är alltid barnen som bli utsatta för de kulturella olikheterna och kommunikationssvårigheterna som råder mellan föräldrarna och personalen i förskolan/skolan. Josefin tolkar detta vidare att det blir kaos för barnen när föräldrarna säger en sak och pedagogerna en annan och förklarar att föräldrarna har det största makten. Detta är något som Lunneblad (2009) skriver om att det uppstår en slags dubbelhet

mellan förälder, barn och pedagoger. Barnen blir förvirrade och vet inte riktigt hur det skall förhålla sig till föräldrarna och pedagogerna. Banks (2002) skriver att det finns vissa föräldrar som saknar den egna skolkulturen och som har något positivt med sig ifrån den egna skolkulturen, vilket kan medföra en viss brist på deltagande eller att de helt saknar intresse för barnens lärande. Forskaren vill poängtera att det är ytterst viktigt att inte jämföra dessa föräldrar med andra föräldrar som vill delta i sina barns lärande och som tycker att det är intressant. Vi uppfattar detta som att Banks (2002) uppmanar oss att vara medvetna om dagens mångkulturella samhälle och vara medvetna de olikheter som finns. Allt erkänna olikheten utan att koppla på det något negativt.

Banks (2002) förklarar att många av dagens skolor inte har en praktik som passar till alla elever. Orsaken kan bero på många olika komplexa och negativa uppfattningar som lärare och skolledningen har. Ett stort antal av dessa elever socialiseras in i familjer och samhällen där de händer olika misslyckande, elände och besvikelse. Dessa elever har inte sett eller upplevt framgång som är relaterat till skolgång.

En viktig sak vi märkte på förskolan och skolan är att pedagogerna inte ser de traditionella högtidsfirande som jul att det på något sätt kopplat till religion. Som till exempel pedagogen Lottas uppfattning om jultomten och lucia. *”Det här med jultomten inte har med religion att göra och lucia har ju inte håller något med religion att göra”*. Hon har normaliserat firandet, glömt bort den religiösa aspekten som julen kopplas till. Detta innebär att Pedagogen har gjort det till en kultur som inte har något religiöst värde, och detta är något som krockar med de familjer som har en annan religion och kultur som säger att deras barn inte skall fira jul.

Imamen anser att det är viktigt att man utbildar sig som förälder och inte bara i koranen utan också de utbildningar som ställs i de samhällen man lever i. Det är också viktigt att vuxna lär sig ur koranen att de kan uppfostra sina barn på ett bra sätt. Han förklarar vidare att det är mest okunniga vuxna som skapar hinder i sitt eget lärande och för sina barn. Imamen påpekar vidare att de olika sätten som det somaliska folket får sin kunskap igenom kan vara vilseledande. Han förklarar att det kan finnas många somalier som får kunskap genom familjemedlemmar eller grannar. Detta lärande brukar blandas med olika kulturella synvinklar som inte alltid stämmer. Detta är något som inte stämmer överens med det lärande som finns i förskolan/skolan. Det lärande som finns i skolan skall vara vetenskapligt förankrat och detta är något som Josefin starkt påpekar till föräldrarna. Samtidigt är den svenska förskolan och

skolan en skola för alla och vi måste ta hänsyn till de olika förutsättningarna som finns att vi inte glömmer den enskilda individen.

”varje barn skall ges möjligheter till att bilda sig egna uppfattningar och göra val utifrån de egna förutsättningarna” (Lpfö 98 s.26).

När pedagogerna har en dialog med föräldrarna, använder sig pedagogerna av ett yrkesspråk, vilket är ett språk som inte alla föräldrar förstår.

Anab, en av föräldrarna som vi intervjuade, kunde inte förstå vad pedagogen menade, för att här var de språkliga skillnaderna för stora. Detta innebar för Anab att hon inte kunde tolka det yrkesspråk som pedagogerna pratar. För Anabs del spelade det även en stor roll i förståelse när det gäller lärandet i skolan, då det innebar att hon själv aldrig har fått den möjligheten. Hon saknar egna referenser inom den biten. Detta i sin tur visar sig bli en stor kulturskillnad. Kulturella skillnader kan även göra att det blir svårt att förstå varandra även om två människor som talar samma språk, allt det kan uppstå stor missförståelse ändå på grund av de kulturella skillnaderna (Hedencrona & Kös-Dienes, 2003). För att nå en förälder, anser vi att pedagogerna måste prata ett språk som föräldrarna förstår och sen skall vi vara säkra på att föräldrarna har förstått det som vi menar.

När det gäller Halima och diskussionen om omskärnelsen anser vi att pedagogerna borde ha haft ett annat tillvägagångssätt och ställer oss kritiska till det därför att Halima inget visste om samtalet i förväg och att det var fem olika personer var av fyra som hon aldrig hade träffat. Detta gjorde att hon kände sig hotad och anklagad vilket resulterade i att hon kom i försvarsställning. I Lpfö 98 står det *” Alla som arbetar i förskola skall visa respekt för föräldrarna och känna ansvar för att det utvecklas en tillitsfull relation mellan förskolan personal och barnens familjer”* (s. 33).

Däremot har vi en förståelse för att barnets pedagoger tog upp Halimas resa till Somalia av nyfikenhet, men ställer oss kritiska till misstänksamheten som pedagogerna hade.

Under arbetets gång kunde vi se olika skillnader när det gäller pedagogerna. Lotta som är i 35 års ålder var villig att möta föräldrarna och förklara för dem hur de arbetade på förskolan och varför de gjorde som de gjorde. Barbro och Josefin som båda är cirka 55-års ålders visade en tydligare blid på att just deras sätt att resonera kring lärande och olika kulturer var det rätta. Givetvis mötte Barbro och Josefin också föräldrarna, men de verkade inte som om de hade en dan stor kunskap kring det mångkulturella. Vi kunde också urskilja olika fördomar som de

hade, vilket resulterade i svårigheter kring lärandet inom den mångkulturella skolan. När pedagogerna resonerar kring termen ”vi och ”dem” är det viktigt att tänka kring vilka som är ”vi” och ”dem”. Innebär det att ”Vi” är bättre än ”dem” och vilka är det som ingår i den kontexten? Vi uppfattar det som att pedagogerna tycker att de är ”Vi” vilket innebär bättre än föräldrarna som är ”De” och som kommer ifrån det mångkulturella området.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det står i läroplanerna att barnen skall ta del av den mångfald som finns i förskolan och skolan.

”En god mångkulturell skola borde, som jag ser det, också vara en rättvis skola. Ord som tolerans och förändring (mot det bättre) genomsyrar läroplaner och lokala skolplaner” (Spowe, 2003, s.19). Vi delar denna syn med Spowe. En mångkulturell skola är för oss en skola där alla elever oavsett deras kulturella eller religiösa bakgrund skall kunna känna sig trygga och välkomna. När pedagogerna planerar in verksamhet skall de ta hänsyn till alla barn och elever inom förskolan och skolan. Därför anser vi att pedagogerna med hjälp av läroplanen och de övriga styrdokument, kan få med alla. Det är inte meningen att barn och elever skall få stå utan lärande bara för att det finns föräldrar som väljer att inte ta sina barn till förskolan och skolan på grund av de olika högtidsfirandena som finns. Vi anser också att det inte är meningen att det skall finnas elever som förbjuds att gå på studiebesök när det gäller olika religiösa byggnader som kyrkor, moskéer eller synagogor.

”Alla som verkar i förskolan skall hävda de grundläggande värden som anges denna läroplan och ta avstånd från det som strider mot dessa värden” (Lpfö 98, s, 26 och Lpo 94, s.10). Vi vill undvika att barnen och eleverna skall hamna i en lojalitetskonflikt mellan föräldrar och pedagoger. Den möjlighet som vi uppmärksammade var att pedagogerna och föräldrarna ville barnens bästa. Samtidigt som pedagogerna och föräldrarnas uppfattning av den svenska skolan inte stämde överens, vilket i sin tur skapade missförstånd.

Eftersom det är obligatoriskt för barn att gå i skolan, kan vi undvika att barnen tas från skolan när föräldrarna känner sig rädda på grund av yttre påverkan. Detta kan vi göra genom att bjuda in föräldrarna i verksamheten och förklarar hur vi arbetar och syftet med det arbete vi gör i förskolan och skolan och förklara de tre olika didaktiska frågorna kring lärandet som *vad* skall vi lära oss, *hur* skall vi lära oss och *varför* skall vi lära oss.

11. Fortsatt forskning

Under tiden som vi har arbetat med vår forskning om möjligheter och svårigheter i en lärande kontext i ett mångkulturellt område har vi diskuterat tanken om möjligheten till fortsatt forskning. Vi menar att det behövs ytterligare forskning utifrån barnens perspektiv. Vad tycker och tänker barnen om att inte vara med i förskolan/skolan och hur reagerar de på dessa konflikter som uppstår när de ställs inför en dubbelhet, det vill säga valet att välja mellan föräldrarna och lärarna? Efter som det är skolplikt i Sverige kan eleverna inte välja att inte vara med på lektionerna när det närmar sig olika högtider och vill de vara med har de lagen på sin sida. När diskussionen hamnar i förskolan väljer föräldrarna åt barnen ifall de skall vara med och här ställer vi oss frågan ifall barnen vill vara med när de kommer till midsommarfirande, julfirande och andra olika högtider? Skall förskolan och skolan över huvudtaget bry sig om att fira nationella religiösa högtider? Vad händer med dessa barn och elever när det får stå och titta på när de andra barnen dansar kring midsommarstången eller klär ut sig till lucia och pepparkaksgubbar och hur uppfattar deras kamrater på skolan och förskolan det? Vad finns det för undran ifrån kamraterna sida? Någonting som vi anser vara viktigt är att ta reda på ifall detta kan vara en grogrund för mobbing och utanförskap för de här barnen och om fallet är, gäller det för pedagoger att förklara det på ett sätt som gör att föräldrarna förstår.

12. Litteraturlista

Andersson, Inga (2001). *Samverkan för barn som behöver*. Stockholm: Folksam.

Andersson, Daniel & Sander, Åke (Red). (2009), *Det mångreligiösa Sverige- ett landskap i förändring*. Lund: Studentlitteratur

Banks, James A. (2002). *An introduction to multicultural education*. University of Washington: Seattle

Barlebo Wenneberg, Sören (2000). *Socialkonstruktivism- Positioner, problem, och perspektiv* Helsingborg: Samfundslitteratur.

Bjelfvenstam, Bo. (1982). *I Somalia*. Uddevalla: Bohuslänningens AB

Brinkman, Svend & Kvale, Steinar (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Dysthe, Olga. (Red.). (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Gruber, Sabina (2007). *Skolan gör skillnad- Etnicitet och institutionell praktik*. Linköping: Unetryck

Hedencrona, Eva & Kós – Dienes, Dora (2003). *Tvärkulturell kommunikation i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur

Helander, Bernhard, m fl. (1993), *Somalier*. Uppsala: Statens invandrarverk

Illman, Ruth & Nynäs, Peter. (2005). *Kultur människa och möte – ett humanistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Jederlund, Ulf (2002). *Musik och språk- ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling*. Stockholm: Runa förlag.

Larsson, Göran (2006) *Att läsa koranen – en introduktion*. Stockholm: Verbum förlag

Lunneblad, Johannes (2006). *Förskolan och mångfalden – En etnografisk studie på en förskola i ett multietniskt område*. Göteborg: Acta förlag.

Lunneblad, Johannes (2009) *Den mångkulturella förskolan: Motsägelser och möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.

Lärarens handbok (2006) *Skollag, läroplaner, Yrkesetiska principer, FN:s barnkonvention*. Stockholm: Lärarförbundet.

Malmström, Sten (1998) *Bonniers svenska ordbok*. Stockholm: Albert Bonnier förlag

Melander, Charlotte (2009). *Inom transnationella och lokala sociala världar. Om sociala stödutbyten och försörjningsstrategier*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Nyberg, Reiner (2000). *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar med stöd av IT och Internet*. Lund: Studentlitteratur.

Obondo, Margaret. (2005). *Broar mellan kulturer – somaliska barns språksocialisation i hem och förskola i Sverige*. Rinkeby: Språkforskningsinstitutet.

Roald, Ann-Sofie (2005). *Islam: historia, tro, nytolkning*. Stockholm: Natur & kultur.

Ronström, Owe, Runfors, Ann, Whalström, Karin, (1998). *Det här är ett svenskt dagis*. Tumba: Mångkulturellt centrum.

Runfors, Ann (2003). *Mångfald, motsägelser och marginaliseringar. En studie av hur invandrarskap formas i skolan*. Stockholm: Prisma

Skott, Carola (2004) *Berättelsens praktik och teori- narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Spowe, Bengt. (2003) *Röster från den mångkulturella skolan. Om undervisning och lärande i förskola och skola*. Uppsala: Kunskapsföretagen AB

Stukát, Staffan (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Tesfahuney, Mekonnen (1999). Monokulturell utbildning. *Utbildning & Demokrati. Tidskrift för didaktik och utbildningspolitik*. Vol. 8, nr 3/99

Tiilikainen, Marja (2003) *Somalia Women and Daily Islam in the Diaspora*. *Social compass* 50(1), 2003, 59-69.

Wellros, Seija (1998). *Språk, kultur och social identitet*. Lund: Studentlitteratur.